

НІККІ ГЕЙЛІ

«ЯКЩО ХОЧЕШ, ЩОБ СПРАВУ ЗРОБИЛИ...»

УРОКИ ЛІДЕРСТВА
ВІД СМІЛИВИХ ЖІНОК

*Переклала з англійської
Наталка Кошманенко*

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2025

Зміст

<i>Передмова</i>	9
1. Маргарет Тетчер <i>Боріться за принципи</i>	12
2. Джин Кіркпатрік <i>Кажучи правду, не просіть вибачення</i>	26
3. Голда Меїр <i>Не споглядати — діяти</i>	39
4. Сінді Вормбір <i>Будьте сильними</i>	58
5. Надія Мурад <i>Візьміть контроль у свої руки</i>	72
6. Вірджинія Волден Форд <i>Сила вашого голосу</i>	86
7. Клодетт Колвін <i>Стій за те, що правильно, навіть якщо стоїш на самоті</i>	104
8. Вірджинія Голл <i>Служіння суспільству понад власні інтереси</i>	120
9. Вільма Рудольф <i>Ніколи не здавайся</i>	138
10. Амелія Ергарт <i>Взялася за гуза — покажи, що ти дужа</i>	149
<i>Післямова</i>	165
<i>Подяки</i>	168
<i>Примітки</i>	170

*Моїй мамі, яка навчила мене мріяти, боротися,
любити і, найважливіше, жити з вірою в Бога
й у те, що ця віра допоможе мені подолати будь-які
труднощі*

*Моїй доньці Ріні, яка дарує мені натхнення й надію
на те, що стане однією з багатьох дивовижних
жінок, чії історії успіху розповідатимуть майбутнім
поколінням*

*Моїм сестрам, подругам, героїням, а також усім тим
жінкам, з якими я ще познайомлюся, а поки що маю
за честь поділитися з вами цими історіями*

Передмова

Люди важливі. Їхні історії важливі. Усе життя я черпаю натхнення з досвіду неймовірних жінок, тож вирішила написати цю книжку, щоб їхні історії надихнули й інших людей. У ній я розповідаю про десятох відважних, безстрашних жінок і про десять важливих уроків, що випливають із їхнього досвіду. Звісно, таких прикладів значно більше. Та я обрала саме ці історії, бо вони найголосніше промовляють до мого серця, а уроки, які з них варто взяти, вважаю особливо актуальними для всіх нас.

Більшість цих жінок постала перед величезними труднощами й відповідальністю. І якщо, розповідаючи їхні історії, я ділюся й власним досвідом, то роблю це не для порівняння, а щоб показати, як вчинки видатних людей можуть впливати на наше життя. Чи то йдеться про важливі рішення, чи про розв'язання щоденних проблем, сподіваюся, що ці історії додадуть вам сміливості жити життям, якого ви прагнете й на яке заслуговуєте.

Деякі з цих жінок — наші сучасниці, деякі жили в інші історичні епохи. Хтось із них відомий більше, хтось менше. Одні проявили себе в політиці, інші — у спорті та інноваціях. Деякі свідомо обирали життєвий шлях, деякі не з власної волі постали перед вибором, який не міг не лякати. Та їх усіх об'єднують риси, властиві великим лідерам, які долають час

і географію: наполегливість, завзятість, відданість справі, рішучість, мужність, сила. Вони змінювали і далі змінюють світ. Вони надихають нас, спонукають робити більше, бути кращими. Їхні здобутки не обмежуються якимось куточком світу — вони можуть впливати на кожного з нас.

Почасти мій вибір був очевидним. У політиці Маргарет Тетчер завжди була моєю особистою героїнею. Її прикладом я надихалася, коли теж наважилася піти в політику. Джин Кіркпатрік стала першою жінкою — представницею США в ООН, а після неї цю посаду обійняла я. Що ж до Голди Меїр, однієї із засновниць Ізраїлю та першої жінки — прем'єр-міністра цієї країни, то її історія резонувала з моїм досвідом, адже я була першою жінкою — губернатором Південної Кароліни.

У царині прав людини мені пощастило працювати в Організації Об'єднаних Націй із Надією Мурад і Сінді Вормбір. Обидві пережили жахливі трагедії і продемонстрували неймовірну силу духу. У боротьбі за громадянські права Клодетт Колвін і Вірджинія Волден Форд уособлюють прогрес, якого досягла наша країна, і невпинну боротьбу за подальший поступ.

Вільма Рудольф, Вірджинія Голл та Амелія Ергарт досягли вершин кожна у своїй галузі. Вони жили в часи, коли від жінок не чекали вияву високого професіоналізму, проте стали фахівчинями світового класу в спорті, розвідницькій діяльності та авіації. Вони показали світу, чого можна досягти, коли відмовляєшся зраджувати свої мрії, коли не відступаєш під тиском несприятливих обставин.

Багато героїнь цієї книжки були першими: перша прем'єрка; перша жінка, яка виступила проти несправедливості; перша жінка, яка підняла в небо літак. Бути першою важко. Можна почуватися самотньою та ізольованою, не мати жодних доведень, і більшість вважає щось неможливим просто тому, що досі ніхто цього не робив. Ці жінки — лідерки, бо проклали шлях для інших жінок, які прийшли після них. Ми йдемо

їхніми слідами і залишаємо вторований шлях для жінок, які йтимуть за нами.

Читаючи цю книжку, пам'ятайте: ми можемо зробити життя інших кращим. Навіть дрібними вчинками можемо надихати, навчати й заохочувати інших жінок робити великі справи. Тож не стримуйтеся. Не мовчіть. Не піддавайтеся страху.

Будьте сміливими. Будьте заповзятливими. Будьте собою. Завжди знайдуться ті, хто захоче вказати вам, що можна робити й чого не можна, що реально, а що ні. Я це знаю, бо зустрічала таких людей протягом свого життя. Дехто з них мав добрі наміри. Але всі вони хотіли обмежити мій потенціал. Ваш потенціал безмежний. Ваше життя — життя, якого ви прагнете, — варте боротьби.

Тож боріться.

Легко говорити про принципи. Важко обстоювати їх, коли всі проти тебе. Ніхто не втілює цю істину краще за Марґарет Тетчер, першу жінку — прем'єр-міністра Великої Британії. Вона хотіла врятувати Британію і знала, що це буде важко. Це її не зупинило. Вона мала мету і з великими зусиллями йшла до неї. Ось чому її постать завжди мене надихала. І ось чому я запозичила фрагмент цитати Марґарет Тетчер для назви цієї книжки.

«Якщо хочеш, щоб справу обговорювали, — звернися до чоловіка. Якщо хочеш, щоб справу зробили, — звернися до жінки». Марґарет Тетчер не прагнула ставати прем'єркою, щоб сидіти й говорити. Вона прагнула діяти, робити реальні справи. Щось велике. Щось важливе. Така рішучість і наполегливість у протистоянні викликам властива більшості героїнь цієї книжки. Саме так нас виховувала мама: не ховатися від проблеми, а дивитися їй просто в очі й знаходити рішення. І це виховання далось взнаки, коли я відчула бажання залишити свій слід у Південній Кароліні.

Я балотувалася на посаду губернатора, щоб щось змінити. Я завжди вірила, що найкращий спосіб віддячити за Божу ласку — віддавати, допомагати. Та щоб зробити життя людей кращим, треба бути готовим перевернути весь світ.

Найкращим — або найгіршим — прикладом цього була моя боротьба за відмову від практики усного голосування в Палаті

представників Південної Кароліни і невнесення індивідуальних голосів до протоколу засідань. Ви не могли побачити, як представник вашого штату голосував за важливий законопроект, наприклад за підвищення зарплати собі самому, бо цих результатів голосування ніхто не фіксував. Не було прозорості й можливості притягнути законодавців до відповідальності. Цій ганебній практиці треба було покласти край.

Я написала законопроект, який запроваджував поіменне голосування за будь-яку законодавчу ініціативу, що стосувалася грошей платників податків. Лише один мій колега виявив бажання стати співавтором. На засіданні республіканців спікер Палати представників напосівся на мене за те, що я наважилася кинути виклик усталеному порядку роботи законодавчого органу. По суті, він сказав, що це їхнє право вирішувати, що виборці мають бачити, а що ні.

Я була приголомшена й розчарована. Була впевнена, що жителі Південної Кароліни підтримають мене, якщо знатимуть суть конфлікту, тож залучила їх до цього протистояння. Я об'їздила весь штат, закликаючи виборців телефонувати своїм представникам і просити їх підтримати мій законопроект. Його суть була проста: будь-яке питання, достатньо важливе для обговорення на засіданні Палати представників або Сенату, має підлягати поіменному голосуванню з внесенням результатів до протоколу. Це так розлютило лідерів-республіканців, що спікер позбавив мене всіх посад. На моєму прикладі він, схоже, хотів показати: ось що трапляється з тими, хто кидає виклик істеблішменту.

Та якщо він думав, що це змусить мене відступитися, то помилявся. Його помста лише розпалила в мені жагу до успіху. Я звернулася до преси і розповіла свою версію подій. Ця боротьба за підзвітність законодавців збіглася з активізацією Руху чаювання, і до неї долучилися тисячі людей по всій Південній Кароліні.

Коли мені влаштували в Палаті представників бойкот, я зрозуміла, що єдиний вихід — балотуватися на посаду губернатора. І затвердила цей закон, щойно ставши губернаторкою. У день

підписання ми на повну гучність увімкнули пісню Пет Бенатар *Hit Me with Your Best Shot* у будівлі Капітолія. Саме так: істеблшмент намагався завдати мені найсильнішого удару, на який тільки був здатен, але зазнав поразки. У Південній Кароліні дані про голосування законодавців тепер відкриті. І ми пішли ще далі — почали оприлюднювати поіменне голосування за кожен розділ бюджету.

Ця боротьба була болючою, але я багато чого навчилася. Коли ви намагаєтеся щось змінити, завжди знайдуться люди, які захочуть вас зупинити. Моїм колегам-законодавцям, безумовно, подобалася система нульової прозорості, і вони докладали всіх зусиль, щоб принизити мене: вдавалися до погроз і покарань, намагалися всіляко мене обмовити й зганьбити. Приготуйтеся до того, що на карту буде поставлено вашу репутацію і все ваше життя. І ви муситимете пройти через біль, щоб зробити те, що вважаєте правильним.

Марґарет Тетчер розуміла це як ніхто інший. Вона розпочинала битви, у яких, на думку більшості, не могла перемогти, і в багатьох із них таки перемагала. Вона не була очевидним вибором на роль лідера Консервативної партії Великої Британії. Вона була донькою бакалійника і жінкою. У британській політиці було мало вихідців із середнього класу. У Консервативній партії традиційно домінували чоловіки з вищого класу, які звикли обстоювати своє. Марґарет пішла в бій, знаючи, що її атакуватимуть і відсунуть, і використала це у власних інтересах. Вона врятувала Британію від соціалістичного колапсу, надихнула величезну кількість консерваторів і увійшла в історію. Непогано як для Доньки бакалійника (це було одне з багатьох прізвиськ, які їй дали опоненти). Цілком непогано.

Марґарет Тетчер

Боріться за принципи

Якщо хочеш, щоб справу обговорювали, — звернися до чоловіка. Якщо хочеш, щоб справу зробили, — звернися до жінки.

МАРґАРЕТ ТЕТЧЕР

Я ношу підбори. І це не про моду. Щоразу, коли помічу щось неправильне, я чавитиму це своїми підборами¹.

Ніккі Гейл

Дев'ятнадцятого січня 1976 року Марґарет Тетчер виступила з промовою, яка визначила її подальше лідерство й політичну спадщину. Промова стосувалася нещодавньої поїздки до Західної Німеччини, де вона відвідала британські військові формування. Тетчер закликала вкладати більше коштів в армію, доки світ протистоїть радянському комунізму. Марксистки, стверджувала вона, «прагнули світового панування», а Британія погано підготовлена до цього виклику. Назріла потреба визначитися: «Це момент, коли наш вибір визначить життя або смерть нашого типу суспільства; ми маємо подбати про те, щоб у наших дітей був привід радити тому, що ми не поступилися їхньою свободою»².

Це була хороша промова, хоч і не революційна. Тетчер торкнулася багатьох тем, які вона просувала відтоді, коли стала на чолі опозиції від Консервативної партії в 1975 році. Але їй пощастило. Промову розкритикувала військова газета Радянського Союзу «Красная звезда», порівнявши Тетчер із німецьким Залізним канцлером з XIX століття Отто фон Бісмарком. Таким чином совети закріпили за Тетчер прізвисько Залізна леді³.

Цю спробу образи Тетчер сприйняла як вияв пошани. Не вдовзі після публікації статті вона виступила перед Консервативною асоціацією Фінчлі, сказавши: «Сьогодні ввечері я стою перед вами у шифоновій вечірній сукні “Червона зірка” з легким макіяжем на обличчі й ніжними завитками світлого волосся на голові. Залізна леді західного світу. Воїн Холодної війни. [...] Так, я Залізна леді [...] якщо вони бажають так інтерпретувати мій захист цінностей і свобод, що є основоположними для нашого способу життя»⁴.

Звідки взялася її залізна воля? З палкої любові до країни та переконання, що Британію надто часто зраджували й припинювали її лідери. Зі спостережень за тим, як Британія перетворювалася зі світової наддержави на «хвору людину Європи»⁵. З безпрецедентної принциповості та впевненості у своїй правоті. І ця залізна воля викувалася часом, практикою та досвідом — десятки років політичного протистояння лише загартували її. У неї виробився імунітет до глумливого ставлення з боку класу пустомель.

Маргарет Тетчер формувала Британію, а Британія формувала її. Піднімаючись щаблями влади в другій половині XX століття, вона спостерігала, як соціалізм підриває економіку Британії та її позиції у світі, як Британія відходить від міжнародних справ, а натомість на світовій арені домінують Сполучені Штати й Радянський Союз.

Едвард Гіт, попередник Тетчер на посаді лідера Консервативної партії, переміг на виборах 1970 року з програмою

вільного ринку, але швидко відступився, коли економіка пішла на спад. Уряд Гіта друкував гроші, щоб покривати дедалі вищі видатки, рятував від банкрутства галузі, які занепадали, й запровадив контроль над заробітною платою і цінами⁶. Коли в 1974 році Гіт оголосив вибори під гаслом «Хто керує Британією?», британці відповіли, віддавши першість Лейбористській партії⁷.

Для Тетчер програш консерваторів на виборах став поворотним моментом. Вона сприймала політичну поразку Едварда Гіта як публічний осуд млявої позиції партії. Консерватори втратили першість, бо орієнтувалися на консенсус — це слово Маргарет ненавиділа всім своїм єством⁸. Якось вона сказала: «Пророки Старого Завіту не виходили на дорогу, кажучи: “Браття, я хочу консенсусу”. Вони казали: “Така моя віра й таке моє бачення. Ось у що я палко вірю”. І вони проповідували це»⁹.

У 1975 році, коли Тетчер стала на чолі опозиції, Британія була в жалюгідному стані. Інфляція сягнула рекордних 25 відсотків¹⁰. У держвласності або під контролем держави перебувала більш як половина британської економіки¹¹. Колісисьця країни опинилися в замкненому колі видатків і зібраних податків.

За час свого лідерства Тетчер мала змогу випробувати свою віру й переконання на міцність. І почала з найгострішого питання, яке стояло перед Британією та світом, — радянського комунізму. Тетчер не сприймала соціалізм і комунізм не лише з погляду економіки, а й через екзистенційну загрозу, яку вони становили. Комунізм заперечував природне право людей на свободу. Саме тому його треба було викоринити. Цю ідею не підтримували в середовищі консерваторів, як і в більшій частині західного світу. За час президентства Річарда Ніксона в 1970-х роках була запроваджена так звана політика розрядки: ворожнеча між США та СРСР послабилася, і сторони зобов'язалися співпрацювати¹².

Власне, так само Тетчер ставилася й до соціалізму в Британії. Вона вважала, що позбавляти людей права вибору в економічних питаннях, не давати їм змоги ані володіти майном, ані будувати краще життя для себе та своїх дітей — це моральний злочин влади. Акцент, який соціалісти роблять на рівності, Тетчер розкритикувала в промові під назвою «Нехай наші діти ростуть високими». Ключова фраза звучала так: «Нехай наші діти ростуть високими, а деякі — вищими за інших, якщо мають для цього потенціал»⁴³. Говорячи про економічні труднощі Британії, вона не вдавалася до статистики й чисел. Вона робила гучні, сміливі заяви. «Інфляція, — сказала вона під час своєї першої поїздки до Америки, — це зло, здатне зруйнувати будь-яке суспільство, побудоване на системі цінностей, у якій на першому місці стоїть свобода»⁴⁴.

Коли Тетчер повернулася додому після поїздки до Штатів, ліберальна газета *Guardian* виступила з різким, проте доволі правдивим аналізом: «Промови місис Тетчер... показують, що вона остаточно порвала з характерним для торі дізраеліянським* прагматизмом». Редакція *Guardian* мала рацію. Прагматизм, консенсус — Тетчер вважала, що ці слова належать до лексики похлиплих і невпевнених у собі людей, які стримують Британію від розкриття свого потенціалу. «Часто кажуть, що політика — це мистецтво можливого, — якось зауважила вона. — Небезпека такої позиції в тому, що ми можемо вважати неможливими речі, які були б можливими чи навіть бажаними, якби в нас було більше сміливості, більше проникливості»⁴⁵.

Саме це наполягання на сміливому, ідеологічному баченні привело Маргарет Тетчер до влади. Її перемозі сприяло й те, що правляча Лейбористська партія занурила британську економіку в кризу.

Зима 1978/1979 років була в Англії найхолоднішою за шістнадцять років⁴⁶. Погода відповідала настроям у країні.

* За іменем політичного діяча Бенджаміна Дізраелі. — *Прим. ред.*

Британія потерпала від рекордної інфляції та руйнівної промислової кризи. Страйки охопили майже всі галузі економіки. Страйкували пекарі, медики, перевізники, працівники санітарних служб — мільйони людей припинили виконувати свою роботу. Поїзди не ходили, посилки не доставляли, сміття не вивозили, мерців на кладовищах не ховали. Цей період відомий як «зима незгоди»¹⁷. М'які формулювання — типовий стиль британців.

10 січня 1979 року прем'єр-міністр від Лейбористської партії Джеймс Каллаган провів пресконференцію, повернувшись з офіційної поїздки за кордон. На закиди журналістів про те, що він не повинен був подорожувати під час економічної кризи, Каллаган відповів у зневажливій манері, й наслідки не забарилися. Наступного ранку газета Sun вийшла з нищівним заголовком: «КРИЗА? ЯКА КРИЗА?»¹⁸.

Це був смертний вирок для лейбористів¹⁹. 28 березня 1979 року уряд Каллагана отримав вотум недовіри, що означало оголошення позачергових виборів²⁰.

За підсумками виборів 3 травня 1979 року консерватори здобули впевнену перемогу, отримавши перевагу в 43 місця, і 4 травня Маргарет Тетчер очолила уряд²¹. Це було неабияке досягнення, адже в ті часи небагатьом жінкам випадало обіймати найвищі посади у владі, і водночас привід для роздумів. Зійшлися минуле і майбутнє Британії, і саме Тетчер довелося прокладати цілком новий курс.

Це був курс не для слабкодухих. Тетчер поклала край десятиліттям кейнсіанської економіки, що передбачала збільшення державних видатків. Натомість вона зробила вибір на користь монетаризму — теорії, започаткованої Мілтоном Фрідманом і підтриманої іншими прихильниками вільного ринку, які вважали, що надмірна кількість грошей в обігу знецінює британський фунт і призводить до інфляції. Отже, щоб приборкати інфляцію, Тетчер мала взяти під контроль грошову масу. Вона почала зі зменшення державних видатків,

підвищення відсоткових ставок, зниження податку на доходи та підвищення податку на додану вартість²².

У 1980 році заходи суворої економії стали ще відчутнішими для британців. Інфляція пішла на спад лише в 1981-му. Тим часом безробіття стрімко зростало, а валовий внутрішній продукт зменшився. У жовтні 1980 року, коли Маргарет Тетчер виголосила свою другу промову на партійній конференції як прем'єр-міністр, у країні вже почалася рецесія²³.

Від Тетчер дедалі частіше вимагали змінити курс, або, як писали в тодішній пресі, розвернутися на 180 градусів. Зрештою, саме так перед тим учинив Едвард Гіт. Крило Консервативної партії на чолі з Гітом, відоме як «Мокрі» (Wets), разом із ліберальною Лейбористською партією закликали дати реформам задній хід. Того самого вимагали й численні економісти, медіа та навіть деякі члени уряду Маргарет Тетчер²⁴.

Такий тиск створював неабияку напруженість. Надто багато людей уболівало за те, щоб Тетчер провалилася. Чи здатна була Залізна леді витримати цей стрес?

10 жовтня 1980 року була жахлива погода, йшов крижаний дощ. Та це не зупинило чотири тисячі протестувальників, які зібралися біля конференц-центру й скандували: «Меггі, йди геть! Йди геть, йди геть!». Щоб стримати натовп, знадобилося дві з половиною тисячі поліцейських²⁵.

Тетчер готувалася виголосити промову перед рядовими членами Консервативної партії в конференц-центрі. Але це була промова не тільки для однопартійців. На неї були спрямовані погляди всієї країни та світу.

Того дощового жовтневого дня Маргарет Тетчер стояла перед вибором. І цей вибір був аж ніяк не очевидним. Мільйони людей страждали. Багато однопартійців не підтримувало її. Дехто вважав, що Тетчер не підходить на роль лідера хоча б тому, що вона жінка, й економічний хаос, на їхню думку, лише підтверджував це.

Але вони не знали й недооцінювали Тетчер, а ті, хто знав, не розуміли. Мало хто пам'ятав чи навіть знав, що її хрестовий похід за порятунок Британії тривав кілька десятиліть. Тридцять років тому, коли їй було лише двадцять чотири, Тетчер уперше балотувалася до парламенту від робітничого району Дартфорд. Вона звернулася до виборців через місцеву газету, запропонувавши їм зробити вибір між Британією, якою вона була, і Британією, якою вона мала б бути²⁶.

Чи дозволите ви, щоб наш гордий острівний народ, який у свої найкращі часи ніколи не приймав милостині, дрейфував від кризи до кризи під подальшим впливом хисткого соціалістичного фінансування? Чи вірите ви в надійне фінансування та ощадливе витрачання державних коштів, які запровадять консерватори? Вам і тільки вам вирішувати: [...] ви хочете, щоб Британія повільно занепадала через бездушний соціалістичний лад або жила, щоб відродилася славетна Британія? ВИБІР ЗА ВАМИ²⁷.

Вибір у 1980-му був такий самий, що й тридцять років тому. Єдина відмінність полягала в тому, що тепер Тетчер очолювала уряд. Протестувальники скандували її ім'ям. Телекамери великим планом знімали її обличчя. Світ слухав її промову.

Свій виступ Тетчер почала з того, що визнала: перед нею стоїть складне завдання. Не так легко розвернутися в протилежний бік після чотирьох десятиліть економічної немочі й занепаду. Вона визнала болючий факт безробіття і не намагалася маніпулювати цифрами, щоб надати ситуації кращого вигляду, ніж це було насправді²⁸.

Також вона акцентувала на здобутках консерваторів за сімнадцять місяців. Вони зробили британську економіку відкритою для конкуренції, розпочали складну роботу з приборкання профспілок, скасували валютний контроль, який забороняв іноземні інвестиції, запровадили важливі реформи для

обмеження державної монополії і запустили продаж муніципального житла²⁹.

Потім Тетчер звернулася до своїх критиків і заявила: «Тим, хто з нетерпінням очікує улюбленої фрази медіа про розвертання на 180 градусів, скажу лише одне: розвертайтеся, якщо хочете. А ця леді не для розвертання»³⁰.

Ця знаменита фраза обіграла назву п'єси Крістофера Фрая «Леді не для спалення»³¹. Нині мало хто вже згадає джерело, але багато хто пам'ятає цю зухвалу заяву, яка нагадує про те, що Тетчер не була типовим політиком, схильним відступати у скрутну хвилину, як і про те, що вона справді була Залізною леді.

Той виступ 1980 року був великим випробуванням, але вимоги розвернутися на 180 градусів лунали протягом усього прем'єрства Тетчер. У 1982-му, коли безробіття трималося на рівні 13 відсотків, вона відповіла на цей тиск новим гаслом — «Рішучий підхід». Плакат із таким написом висів над її головою, коли вона виголошувала свою третю промову на конференції: «Ми не приховуватимемо нашу мету і не зрадімо наших принципів. Ми зробимо те, що має бути зроблено. Ми скажемо людям правду, і люди будуть нашими суддями»³².

Відмова Тетчер розвертатися на 180 градусів була важливою з двох причин. По-перше, її економічна політика дала поштовх змінам, яких потребувала Велика Британія. Поклавши край сорокарічній добі соціалізму, Тетчер за десять років на посаді таки розвернула країну в інший бік. Вона приватизувала великі галузі та комунальні підприємства, такі як British Telecom, British Gas, British Steel, British Petroleum, British Airways, Jaguar, Rolls-Royce, а також водо- та електропостачальні компанії³³. Зменшила вплив профспілок, просунувши закони, які зняли з них правовий імунітет і наклали фінансову відповідальність за збитки³⁴. Зменшила інфляцію, знизила ставку податку на прибуток з 98 до 40 відсотків, дерегулювала фінансовий сектор і допомогла перетворити

Лондон на впливовий фінансовий центр³⁵. Також вона дедалі активніше протистояла спробам підірвати економічну незалежність Великої Британії на користь колективної європейської економіки³⁶.

Друга причина пов'язана з давнім переконанням Маргарет Тетчер, яке вона озвучувала ще тоді, коли вперше балотувалася до парламенту. Тетчер (цілком справедливо) вважала, що британці втомилися від слабких лідерів, від того, що над ними сміються, що їх зневажають. Вони відчайдушно потребували лідера, який вірив би в Британію настільки, щоб боротися за неї. Саме таким борцем була Маргарет Тетчер. Її впевненість і віра були заразливими. Її сила стала силою Британії.

У тому, що Тетчер запропонувала британцям, був не лише ідеологічний, а й емоційний складник. Вона повернула Британії віру у власні сили. Нагадала людям, що не можна зупинятися на досягнутому, а мріяти й боротися за свою мрію, навіть коли тобі кажуть, що її неможливо досягти.

У чому ж полягав секрет її успіху? Вона вірила в Британію і, що найважливіше, вірила в себе. Жінка-політик, вона звикла до того, що її недооцінювали, критикували й чіплялися до неї через кожну дрібницю. То вона занадто жіночна, то занадто принципова, то занадто вимоглива. Її голос «занадто різкий», одяг «занадто претензійний»³⁷. Вона отримала безліч неприємних прізвиськ: від Крадійка молока³⁸ до Аттила-курка³⁹ і ТКЖ (Та Клята Жінка⁴⁰).

Багато людей вважало, що вона не досягне великих успіхів. Після зустрічі з нею в 1975 році Генрі Кіссінджер зауважив: «Не думаю, що Маргарет Тетчер протримається довго»⁴¹.

* Thatcher the Milk Snatcher — таке прізвисько Тетчер дістала після того, як просунула в парламенті ініціативу скасувати державну програму, за якою діти, старші за сім років, безплатно отримували в школі молоко. — Тут і далі прим. пер, якщо не зазначено іншого.

** Гра слів: Attila the Hun — «Аттила — король гунів», Attila the Hen — «Аттила-курка».

*** Англ. That Bloody Woman.